

A KECSKEMÉTI REFORMÁTUS JOGAKADÉMIA TÖRTÉNETE 1875–1949

Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar, Patrocinium Kiadó
Budapest, 2019, 257 lap

A Kecskeméti Református Jogakadémia története 1875–1949 című művet több szerző – Homicskó Árpád Olivér, Nánási László, Stipta István, Törő Csaba Attila – írta a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara alapításának 20. évében. A mű célja a Kecskeméti Református Jogakadémia 1875 és 1949 közötti történetének bemutatása, az egykori tanárok életútjának ismertetése, a korabeli képzési rendszer elemzése és a jogakadémia hallgatóinak életútvizsgálata, abból kiindulva, hogy e református jogakadémia történetének egyes részletei – szemben pl. a két világháború közötti egri katolikus és a miskolci evangélikus jogi főiskolával – eddig feltáratlanok voltak. A szerzőket egyfelől az imént említett tudományos igény, másfelől az a tény is motíválta, hogy a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara indokoltan tartja a református jogászképzés hagyományainak ápolását. A kutatást az Igazságügyi Minisztérium támogatta.

A szerzők négy fejezetben foglalják össze kutatási eredményeiket. A mű tematikailag sokrétű és hiánypótló, és még színvonalasabbá és érdekesebbé teszik a levéltárból nyert eredeti okiratok, fényképek másolatai.

Az első tanulmányban Homicskó Árpád Olivér a kecskeméti jogakadémia szervezetéről ír. Bevezetéképpen felvázolja Kecskemét oktatástörténetét, az oktatás és egyház kapcsolatát, taglalja a jogi oktatás kezdeteit s annak tanárait. Külön tárgyalja a szerző a jogi felsőoktatás korabeli rendszerét átalakító reformrendelkezéseket, melyek erőteljesen érintették a jogakadémiák működését. Így a kecskeméti jogakadémiának, valamint a jogakadémiákon tanuló hallgatóknak is számos nehézséggel kellett megküzdeniük. Kecskeméten 1978-ban új szervezeti és működési státútumot vezettek be, amely részletesen kitért az oktatás és a vizsgáztatás, továbbá a jogakadémia szervezeti és működési rendjére. A szerző részletesen bemutatja a tanári kar ügyrendjét, az igazgató hatáskörét, illetve a hivatali ügykezelésre vonatkozó szabályokat. Külön alfejezetben ismerhetjük meg a jogakadémia vezetőit, irányító testületeit, a tisztségviselők nevei és hivatali időszakuk feltüntetésével. A jogakadémia tevékenységét a szervezeti stabilizáció és a fennmaradást lehetővé tevő helyi kompromisszumok megkötése után is számos körülmény nehezítette, erről a részletekben gazdag „*Szervezeti reformelképzelések, harc*

a fennmaradásért” című alfejezetben olvashatunk, mely kiváltképpen részletezi azt az időszakot, amikor a jogakadémiáknak – így a kecskemétinek is – ténylegesen a fennmaradásért kellett küzdeniük. Így a hallgatók létszámának csökkenése miatt előfordult, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter felszólítása alapján vagy a megszűnés mellett kellett volna dönteniük, vagy más jogakadémiákkal összevonva egyetemmé kellett (volna) szerveződniük. A kecskeméti jogakadémia kísérletet tett a társintézmények összefogására, az a törekvés azonban kudarcba fulladt. A kecskeméti jogakadémia s így a hazánkban működő többi jogakadémia versenyhelyzetét nehezítette az egyetemek és a jogakadémiák közötti erőteljes különbségtétel, melyet a végzett hallgatók érzékelhettek a legjobban. A következőkben arról olvashatunk, hogy miként alakult át a jogakadémia, és hogy a szervezeti konszolidáció egyik biztosítéka a jogakadémia új szabályzatának összeállítása volt a 19. század végén. Ezen alfejezet alaposan bemutatja a szervezeti és a kormányzati normákat. A jogakadémia szervezeti struktúrájának bemutatása kapcsán – unikális módon – képet kapunk *a jogakadémia könyvtáráról* is egy külön alfejezetben. Az első világháború eseményei tragikus hatással voltak a Kecskeméti Református Jogakadémiára is. Még ezen rendkívüli időkben sem szűnt meg a jogakadémiák harca a kormányzatok átalakító szándékával szemben, s a kecskeméti intézmény is tovább folytatta működését. A tanulmány részletezi a jogakadémia elé állított akadályokat, melyeket az sikeresen leküzdött. Ezen küzdelmek eredményeképpen született meg 1924-ben az Országos Református Jogakadémia Kecskeméten, de működését – ahogyan a többi jogakadémiát is – negatívan befolyásolta az egyházak és a kultuskormányzat közötti állandó konfrontáció a felekezeti oktatás alapkérdéseiről. A minisztérium továbbra is vissza akarta szorítani a jogakadémiák tevékenységét, majd megszüntette a jogakadémiai államvizsga-bizottságok tevékenységét. A '30-as években ismét felvetődött – a jogi oktatás reformjának örve alatt – a jogakadémiák megszüntetésének a kérdése is, s csökkenteni akarták az évfolyamok számát is. A tanulmány végezetül foglalkozik a „fordulat éve” eseményeivel, melyek végzetesen hatottak a jogakadémiákra, így a kecskeméti intézmény előbb államosításra került, majd 1949-ben kénytelen volt beszüntetni tevékenységét.

A kötet második fejezetét Törő Csaba Attila *„A tanszékek, a tantárgyak és a Jogakadémia oktatási rendje”* című tanulmánya képezi. A szerző bemutatja a jogakadémiai oktatás 1831 és 1874 közé tehető előzményeit. Ebben az alfejezetben ismerkedhetünk meg a jogakadémián tevékenykedő tanárokkal s azok tantárgyaival. A jogi tanfolyam kezdetben kétéves volt. Az első évfolyamon nem különültek el a jogi és államtudományi diszciplínák, ámde a tantervet igyekeztek úgy kialakítani, hogy az első évfolyamon tanulják a hallgatók a bevezető, alapozó jellegű tantárgyakat. Az értekezés bemutatja az 1875 előtti tantervekben szereplő egyes tantárgyakat, s felsorolja azok oktatóit. 1869-ben az intézmény a királyi jogakadémiákkal azonos lehetőséget kapott a bírói államvizsgálati bizottság megalakítására. Az 1874-es minisztériumi tanrend a harmadik és negyedik évfolyam helyett *„Államtudományi”* és *„Jogtudományi”* szaktanfolyamot írt elő. A kecskeméti jogakadémián nem volt elég oktató ahhoz, hogy megfelelő létszámban vegye-

nek részt az oktatásban a négy évfolyamon, így elindították az első két évfolyamot, de a harmadik évfolyamon csak a jogi szaktanfolyam anyagát adták elő. A következő alfejezet „*A kecskeméti Jogakadémia tanszékei és tanárai, 1875–1949 (Áttekintés)*” címmel először ismerteti a jogakadémia egyes tanszékeit, az egyes tanszékeken oktatott tárgyakat és azok oktatóit. Az ezt követő részben a szerző szintén adattárszerűen mutatja be a Kecskeméten működött magántanárokat és a speciális kollégiumokat az 1875–1949 közötti időszakban. Az „*Állami normák, a jogakadémiai képzésre vonatkozó kötelező előírások*” fejezetben olvashatunk azokról az állami normákról, amelyek meghatározták a jogakadémiák működését, szervezetét. Ilyen állami norma vonatkozott – a teljesség igénye nélkül – a főtárgyak, a speciálkollégiumok hallgatásának idejére, sorrendjére és heti óraszámára, az oktatási időszak meghatározására, a tanszékek számára és szakmai profiljára, továbbá a jogi és az államtudományi tárgyak elkülönítésére (*bifurkáció*). Az állami felügyelet kiterjedt a vizsgáztatásra, a hallgatók teljesítményének és minőségének részletkérdéseire is. A szerző az alfejezet további részeiben taglalja a vizsgáztatás körülményeit a jogakadémiákon, így különösen a kecskeméti. A hallgatókra vonatkozó részletes miniszteri fegyelmi rendelkezések is jól tükrözik az állami szabályozás széles körét. A „*Tanszékek, tantárgyak a Kecskeméti Református Jogakadémián, 1875–1886*” című alfejezet bemutatja a minisztérium által megszabott tanrendet, a tantárgyak listáját, s a szerző – kissé redundáns módon – erre az évtizedre részletezi az egyes tanszékeket s az azokhoz tartozó tantárgyakat. Hasonlóan jár el „*Az oktatás stabilizálódása és tanrend-korrekciók a Jogakadémián, 1886–1896*” című alfejezetben, melyben áttekinti azokat a kecskeméti jogakadémiát érintő szabályozásokat is, melyek a vizsgaszabályzatra, a hallgatók támogatására, a térítési díjakra, a jogakadémia bevételeinek felhasználására, a hallgatói mulasztásokra vonatkoznak. 1896-ban új tanulmányi szabályzat készült, amelyet a szerző önálló részben mutat be, illetőleg külön kitér a kecskeméti jogakadémia életének 1897–1914 közötti időszakára is („*szürke évek*”). Az értekezésben demonstrálja a szerző a tanári pályázatok kiírásának és elbírálásának rendjét. Kitér az első és második világháború hatására, illetőleg a kettő közötti időszakra, különös tekintettel a tanári kar állományára, illetőleg a hallgatók létszámára, a tanszéki szisztémára és a tanrendre. A szerző végezetül a jogakadémiák megszüntetésének folyamatát ismerteti. A könyv harmadik fejezete „*A Jogakadémia hallgatóinak létszáma és összetétele*” címet viseli, melyet Nánási László írt. Először általános, országos képet nyújt a jogi oktatási intézmények hallgatói létszámairól az 1875 és 1918 közötti időszakban, majd ugyanerre az időintervallumra a kecskeméti hallgatói létszámokat közli, majd ugyanígy jár el az 1919–1944 közötti negyedszázadra is. A kecskeméti jogakadémia fennállása alatt hallgatók ezrei tanultak a társadalom minden rétegéből. A szerző kénytelen elismerni, hogy a hallgatók pontos száma és összetétele megállapíthatatlan, az intézményi iratanyag teljességének hiányában, mivel évkönyvek a második világháború ideje alatt nem készültek, csupán az 1944–1947 közötti esztendőkről készült beszámoló. A szerző kiválóan szemlélteti a hallgatók létszámát táblázatokkal, valamint a könnyebb vizualizálás érdekében térképeken demonstrálja az egyes jogi oktatási intézményeket.

A tanulmány külön foglalkozik a jogakadémia hallgatóinak összetételével, s külön elemzi a hallgatók családi hátterét és területi származását, nemzetiségi és vallási hovatartozását, valamint külön foglalkozik a női hallgatókkal. A kecskeméti jogakadémia sajátosságai közé tartozott, hogy Magyarországon úttörője volt a nők jogi oktatásban való részvételének.

Végezetül Stipta István értekezését olvashatjuk a jogakadémia tanári karának tudományos munkásságáról. E fejezet betekintést ad a kor jogakadémiáinak tudományos munkásságába, különös tekintettel a kecskeméti intézményre. Az oktatásügyi reform lényegében átváltoztatta az évszázados hagyományokkal rendelkező, a hazai jog művelésére és a gyakorlati képzésre létesült oktatói közösségeket azáltal, hogy az egyetemi tantárgyi rendszer átvételére kényszerültek, és tanáraiknak is teljesíteniük kellett azokat a tudományos elvárásokat, amelyeket az egyetem professzoraival szemben a kormányzat már jóval korábban meghatározott. A jogakadémiák tanárainak kötelessége lett, hogy műveljék a jogtudományt, önálló tananyagot készítsenek és az oktatásban saját tudományos eredményeiket közvetítsék. Ennek eredményességéhez szükség volt arra, hogy a tanárok megismerjék a legfontosabb külföldi irányzatokat és tudományos műveket, valamint élő kapcsolatot létesítsenek a tudomány jeles külföldi képviselőivel, intézményeivel. Ez meglehetősen nehéz helyzet elé állította a jogakadémiák tanárait. A külföldi utazásokat az állam nem finanszírozta, így rendkívül ritkák voltak ezek a tanulmányi célú kutatóutak. Aki mégis kijutott külföldre, annak a visszatérést követően számot kellett adnia eredményeiről a nagy nyilvánosság előtt. Mindemellert a jogakadémia tanárainak a tudományos munkásságát tovább hátráltatta a magas órateher, hiszen a hét minden munkanapján volt oktatás, s helyettesítésre a kecskeméti jogakadémián nemigen volt lehetőség. A tanárok szakirodalmi tevékenységének igazolását a kecskeméti jogakadémián megnehezítette, hogy az intézménynek nem volt önálló tudományos folyóirata, és nem indultak a tanárok műveit közreadó sorozatok sem. A szerző a tanulmány érdemi részében a kecskeméti jogakadémia egyes tanárainak tudományos tevékenységét mutatja be. A munkásság áttekintése az oktatott tantárgyak vagy tantárgycsoportok szerint történik. Ennek keretében bemutatja a kecskeméti jogakadémia római jog professzorait, oktatóit, majd az egyházjog, jogtörténet tanárait, ezt követik a jogbölcselet, a bölcsészeti erkölcsstan és a büntetőjog előadói. Megismerhetjük a magánjog, a közjog, a közigazgatási jog, az eljárásjog, a közgazdaságtan oktatóit és számon tartott tudományos munkásságukat is. A tanári kar tudományos munkásságának a bemutatását a szerző a kecskeméti jogtanárok közleményeinek válogatott jegyzékével zárja.

A kecskeméti jogakadémia tanárai közül többen (Marton Géza, Dezső Gyula, Jászi Viktor) később a debreceni egyetemen folytatták tevékenységüket. A *Gerundium* olvasói számára ezért is érdekes lehet a múlt iránt tisztelgő mai jogtanárok jelentős nívómunkát is felmutató összefoglaló műve.

Papp Petra